

ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Токарчук Поліна

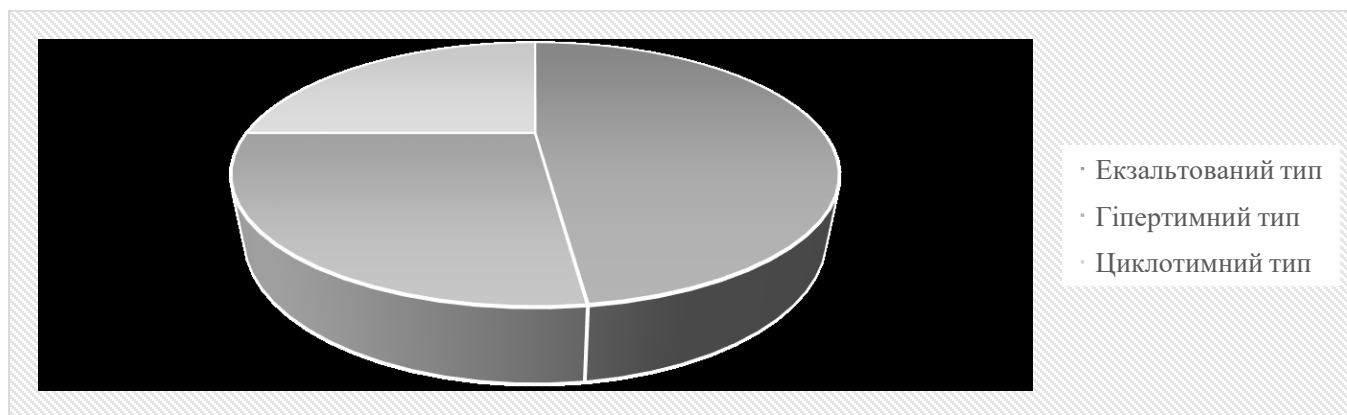
Підлітковий вік є критичним періодом у формуванні особистості, коли формуються емоційна стабільність, соціальні навички та система цінностей. У цей час підлітки стикаються з численними внутрішніми та зовнішніми протиріччями, що часто призводить до конфліктних ситуацій. Розуміння механізмів, які лежать в основі конфліктної поведінки, є надзвичайно важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Теоретико-методологічною основою дослідження є психологічна теорія вчинку В. Роменця та напрацювання українських науковців (І. Данилюк, Т. Кириленко, С. Максименко та ін.), а також дослідження конфліктів (А. Анцупов, Н. Грішена, Л. Петровська). Особливості підліткового віку вивчали Л. Бех, Л. Карамушка, О. Кочубей і М. Пірен та інші.

Метою дослідження є дослідження психологічних особливостей підлітків на вибір стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях з метою формування рекомендацій щодо оптимізації міжособистісної взаємодії в освітньому середовищі.

Методи дослідження: аналіз літератури, дидактичних розробок, спостереження конфліктної поведінки учнів, бесіди з підлітками, контент-аналіз документації. Психодіагностичні методики: опитувальник Леонгарда-Шмішека, тест К. Томаса, авторська анкета, опитувальник Дж. Айзенка. Математична обробка: коефіцієнт кореляції Спірмена. У дослідженні взяло участь 80 учнів 8-9 класів у віці від 14 до 15 років, серед яких – 46 дівчат і 34 юнаків.

Результати дослідження демонструють розподіл стратегій поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях, що відповідає віковим і психологічним особливостям цього періоду. Перевага *стратегії суперництва* (42%) свідчить про прагнення підлітків до лідерства, самоствердження та бажання відстоювати свою думку за будь-яку ціну. Їхня активність і наполегливість дозволяють досягати мети, однак ці якості часто

проявляються без урахування інтересів інших учасників конфлікту, що ускладнює взаємодію. *Стратегія співпраці* (32%) відображає здатність підлітків до конструктивного вирішення конфліктів шляхом врахування інтересів обох сторін. Вона характеризується високим рівнем соціальних навичок, увагою до потреб іншої людини і спільним пошуком рішень. Однак ця стратегія вимагає більшого часу й зусиль, що робить її менш доступною в умовах емоційного напруження. *Компроміс* (17%) є прагненням досягти балансу інтересів через взаємні поступки. Хоча цей стиль забезпечує тимчасове вирішення конфлікту, він не зачіпає глибинних причин протиріч, що може залишити конфлікт нерозв'язаним на більш тривалий період. Невелика кількість підлітків обирає *стратегії уникнення* (5%) і пристосування (5%), які свідчать про бажання уникати напруженості. Ці стратегії зменшують участь у конфлікті, але не сприяють вирішенню проблем чи задоволенню потреб сторін.

За результатами дослідження більш вираженими є такі типи (рис. 1):

1. *Екзальтований тип* акцентуації характеру переважає серед підлітків (48%). Для них характерні сильні емоційні перепади від депресії до ейфорії, висока пластичність і швидкість психічних процесів.
2. *Гіпертимний тип* (27%) проявляється через постійно піднесений настрій, активність і схильність до конфліктів із режимом.
3. *Циклотимний тип* (25%) супроводжується різкими перепадами настрою, схильністю до роздратування, депресії та гострих реакцій. Ці типи акцентуації вимагають адаптивного підходу для підтримки емоційної стійкості підлітків.

Отримані дані узгоджуються з віковими особливостями підлітків, які проходять етап активного соціального і психологічного формування. Кожен тип акцентуації потребує адаптивного підходу для розвитку емоційної стійкості, комунікативних навичок і соціальної адаптації підлітків. Знання про ці особливості є основою для розробки ефективних педагогічних і психологічних стратегій підтримки. Емпіричні результати підкреслюють, що ці поведінкові стратегії є прямим проявом характеріологічних особливостей акцентуацій. Розуміння цього зв'язку є важливим для розробки індивідуалізованих підходів до навчання та виховання підлітків, спрямованих на розвиток їхніх навичок конструктивної взаємодії в конфліктних ситуаціях, що також допомагає краще адаптувати педагогічні методики до психологічних потреб учнів.

Таким чином, дослідження підтверджує, що підліткам властива нестійка поведінка в конфліктних ситуаціях. Вибір стратегій залежить від індивідуальних особливостей, рівня соціальних навичок та здатності контролювати емоції. Найбільш поширені стратегії суперництва, співпраці та компромісу вказують на середній рівень конфліктності в даній віковій групі, що обґрунтовує необхідність формування у підлітків навичок ефективного управління конфліктами для гармонізації міжособистісних стосунків. Рекомендовано використання соціально-психологічних тренінгів для розвитку міжособистісних навичок підлітків і попередження конфліктів. Отримані дані мають практичну цінність для педагогів та психологів, що працюють із середньою ланкою учнів.

Список використаних джерел

1. Візнюк І. М. Основи конфліктологічних знань : навчально-методичний посібник для викладачів, студентів, які вивчають курс конфліктології, для практичних психологів і соціологів. В. : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2019. 248 с.
2. Візнюк І. М. Поліщук А.С., Долинний С.С. Agile-ретроспективи деструктивних чинників внутрішньої конфліктності педагогів у ЗВО: монографія. Вінниця : Вид-во ТОВ «Друк», 2022. 256 с.